



Bokstavshissen

Lärarhandledning

BOKSTAVSHISSEN

I vanliga hissar trycker man på siffran som motsvarar det våningsplan man vill till. I Bokstavshissen gäller det att välja rätt bokstav! Programledaren Gabriel väljer våning efter första bokstaven i ordet på det föremål han har med sig.

OM SERIEN

Bokstavshissen är en serie som riktar sig till döva och hörselskadade barn och till barn med teckenspråk som modersmål. Titta på programmen och språka om innehållet för att uppmuntra barnens intresse för bokstäver och text och för att stärka dem i att se sig själva som läsande och skrivande personer. Serien vill väcka barnens lust och motivation att lära sig alfabetet och erövra det skrivna svenska språket. Genom att tydligt visualisera kopplingen mellan föremål – tecken – handalfabetet - bokstav – ordbild, kan serien hjälpa barnen i förståelsen av den funktion som bokstäver och skrivspråket har. Barnen får hjälp att utveckla förståelsen för sambandet mellan bokstäver, skrivna ord och tecken.

Alla avsnitt i serien har samma dramaturgi och inslagen är återkommande. Det skapar igenkänning och gör det lätt att arbeta vidare med programmets innehåll i gruppen. I serien används både gemener och versaler när orden syns i skrift. Eftersom mesta delen av den text vi möter som läsare är skriven med gemener och bör barnens fokus i första hand riktas mot den ordbilden. I serien växlar den som tecknar mellan att använda tecknet för ordet, att handalfabetsbokstavera med bokstäverna tydligt separerade och att använda handalfabetet mer flödande. Låt gärna barnen laborera med de olika sätten att använda handalfabetet då det hjälper dem att upptäcka skriv- och läsriktningen i svenska.

Förslagen på hur man kan arbeta med serien handlar mycket om att låta barnen

leka, spela och vara språkligt aktiva. På så sätt kan alla delta oavsett hur långt de har kommit i sin individuella läs- och skrivutveckling. Anpassa förslagen utifrån nivån i din grupp. Målet är att barnen ska känna sig som kompetenta språkanvändare på alla sina språk.

I VARJE AVSNITT

Tryck på rätt bokstav

Vad har programledaren Gabriel med sig den här gången? För att Gabriel ska veta vilken knapp han ska trycka på i hissen måste han först känna till första bokstaven i ordet på det han har med sig. Förbered barnen på vad Gabriel har med sig innan ni tittar. Variera mellan att

- bokstavera ordet och visa det (på bild eller som föremål)
- bokstavera och teckna ordet
- teckna, skriva och bokstavera ordet
- låta barnen gissa efter din beskrivning (vilken form har föremålet, vilken storlek, hur känns det, är det något levande, vilken färg har det och så vidare) och därefter bokstavera och skriva ordet
- visa eller teckna ordet och låta barnen beskriva föremålet innan du bokstaverar eller skriver ordet.

Förförståelsen gör att barnen kan agera guide åt Gabriel när ni tittar på programmet. Uppmuntra dem gärna att hinna före honom i att teckna rätt bokstav.

Hissen och dess bokstäver är roligt att bygga vidare på när ni har tittat på några avsnitt. Ett förråd, en tom garderob, en stor kartong, ett draperi – ta vad ni har för att skapa illusionen av en hiss.

- Använd post-it lappar och ett A-3 papper för att göra en knappats. Låt barnen träna alfabetet och läsriktningen genom att placera lappar med bokstäver i ordning från vänster till höger. Hur ska de placera bokstäverna i en hiss? Hur ser det ut i programmet? Fundera tillsammans!
- Åk till rätt våning i er hiss. Använd bilder av föremål som barnen känner väl. Visa dem och bokstavera, skriv och teckna ordet. Blanda sedan bilderna och låt barnen gå till hissen, ta emot en bild, bokstavera och trycka på rätt bokstav. Ofta räcker leken som motivation, men det går så klart att lägga in moment av att samla poäng, byta bilder eller arbeta i lag.
- Förvandla er dörr till en kodlåst ingång. Varje morgon måste barnen lösa dagens kod för att komma in. Det kan handla om att känna igen en bokstav och kunna visa den med handalfabetet, om att få dagens ord och kunna teckna det eller om att dra en bokstavslapp och hitta rätt kompis som har versalen av den bokstav jag har som gemen. Arbeta gärna med chaining här vilket innebär att du (eller barnen) först stavar ordet med handalfabet, sedan pekar på ordet i skrift och slutligen tecknar tecknet för ordet.

I verkstaden

I varje avsnitt pysslar, snickrar eller bygger programledaren Gabriel något. I samband med det dyker ett nytt ord som innehåller den aktuella bokstaven upp. Här gäller det att uppmärksamma barnen på att den aktuella bokstaven kan stå på olika plats i ett ord. En del av Gabriels pyssel går lätt att ta efter, annat kräver både redskap och material som kanske inte finns till hands. Låt er ändå inspireras att göra en praktisk uppgift som anknyter till den här delen av programmet. Då kan ni utgå från det barnen skapar för att använda handalfabetet och skriva de aktuella orden. Ni kan

- rita och måla
- fotografera
- arbeta med collage i olika material (tyg, papper, garn, knappar, tidningsbilder)
- arbeta med lera.

Eller sök efter pysselförslag på nätet. Be barnen söka på ordet *pyssel* i kombination med det aktuella ordet. Förutom att träna på att skriva ordet med hjälp av tangentbordet ger det er också möjlighet att öva på hur man söker på nätet. Jämför gärna era olika sökresultat.

På vinden: Vad ska bort?

På vinden håller hisskötaren och hans assistent till. Och hisskötaren behöver hjälp! Det gäller det för barnen att fundera ut vad som ska bort. Kanske vill ni pausa och bokstavera orden tillsammans? Annars kommer hisskötarens assistent strax att visa vad som ska bort. Den här leken går att variera på olika sätt. Tänk på att alltid skriva ordet tydligt då övningen helt bygger på just likhet/olikhet mellan skrivna ord (barnen har säkert lekt den här leken förr men då tänkt på föremålen utifrån samhörighet och kategori).

- Visa tre föremål/bilder + ord där två hör ihop genom att *börja på samma bokstav*
- Visa två föremål/bilder + ord och fråga vilket *som inte stavas med ...*
- Visa tre föremål/bilder + ord där två hör ihop genom att *sluta på samma bokstav*
- Visa tre föremål/bilder + ord där två hör ihop genom att *stavas med lika många bokstäver*
- Visa tre föremål/bilder + ord där två är *homonymer* (mask/mask, banan/banan, bok/bok, ben/ben, fluga/fluga, krona/krona, man/man, munk/munk, mus/mus, tår/tår, våg/våg, drake/drake)

Låt barnen hitta på egna förslag. Det viktiga är att låta leken innehålla moment där både du och barnen får möjlighet att bokstavera orden och även koppla orden i skrift till bild/föremål.

I källaren: Kiosken

I kiosken får man vara beredd på att få allt annat än korv tillsammans med brödet. Eller vad sägs om att få en mask med bröd eller en hink med bröd? Det här är en lek som nästan alla barn kan och har lekt. Använd dig av det, men variera leken så att den öppnar för att träna bokstäver och ord. Att gå in rollen som sur kund, knasig servitör eller som någon som har tappat sina pengar gör det lättare att våga utmana språket och vidga kommunikationen.

- Kiosken, affären och caféet, på restaurangen och vid entrén till nöjesparken – allt är platser där det underlättar att kunna läsa för att få det man vill ha. Var utspelar sig er lek? Bestäm tillsammans och anpassa sedan leken efter barnens förmåga. Passa på att låta barnen fundera kring när det är bra och viktigt att kunna läsa i olika vardagssituationer. Att uppleva ett tydligt behov av språket är en bra grund för vilja lära mer.
- Gör en meny tillsammans. Klipp eller rita bilder av det som finns att beställa/köpa. Eller sök efter fria bilder på nätet. Bokstavera, stava, skriv och teckna orden tillsammans och variera leken så att barnen växlar mellan att beställa och expediera med hjälp av tecken, med handalfabetet eller genom att skriva på den nivå de klarar.
- Låt en tom bokhylla förvandlas till affär eller skyltfönster. Fyll hyllan med föremål och låt barnen ”skylta”. Texta för hand eller skapa snygga skyltar digitalt.
- Skriv orden parallellt med bokstäver och handalfabetstecken. Exempel: M(handtecken för M)U(handtecken för U)S(handtecken för S). Gör ordkort och bilder digitalt genom att använda fria alafabetsbilder från <https://www.spreadthesign.com/se/children/>

Tillbaka i verkstaden

Med några få undantag är orden i programmet substantiv. Utgå från dem för att stimulera barnens lust att skapa berättelser. Hjälps åt att producera egen text med utgångspunkt i programmets huvudord. Exempelen här utgår från ordet mus som är huvudord i avsnittet om bokstaven Mm.

- Vad gör musen? Hoppas, smyger, kilar eller skuttar den? Bestäm tillsammans och skriv satsen. *Musen smyger...* eller *En mus skuttar...*
- Hur smyger musen? Snabbt, tyst, långsamt, försiktigt? Bestäm och skriv tillsammans. *Musen smyger snabbt.*
- Varför smyger musen? Är den rädd, nyfiken, ska den överraska eller kanske fånga något? Skriv och berätta. *Musen är nyfiken.*
- Var smyger musen? På marken, i trädet, i väggen eller på golvet? *Den nyfikna musen smyger på marken.*
- Hur ser musen ut? Är den liten eller stor? Brun, vit eller kanske blå? *Musen är liten och brun.*

Modellera en fullständig mening tillsammans med barnen och beskriv vad det är ni gör. Visa hur du översätter tecken till skrift. Vad behöver förändras och hur skiljer sig de bägge språken åt? Utmana gärna barnens tankar i det här momentet. Det finns många fördelar med att de tillägnar sig ett ”språk om språket”. Uppmuntra roliga, tokiga, fantasieggande förslag från barnen. De ska se ett värde i att någon annan kan läsa det de skriver.

Lek mer med språket

Här kommer ytterligare några förslag som bygger på att orden i serien får följa med vidare in i arbetet i gruppen. Använd kopieringsunderlagen som går att anpassa till flera av förslagen. Med dem som förlaga kan du sedan lätt variera övningarna.

- **BINGO!** Anpassa mängden rutor på brickan utifrån gruppens behov. Bingobrickor med ord ur programmet, dra bilder som motsvarar orden. Variera och gör egna bingobrickor. Till exempel:
Bingobrickor med bokstäver, dra bokstav och visa med handalfabetet
Bingobrickor med tecken, dra skrivna ord som motsvarar tecknet
- **Gör en PEKBOK**
Låt barnen välja ett valfritt ord ur varje avsnitt och skapa sin egen pekbok. Använd eventuellt ett digitalt verktyg, till exempel Book Creator eller My Story.
- **Kortspel – samla alla fyra**
En version av det klassiska spelet Löjlige familjen eller Finns i sjön. En familj består av bild, versal, gemen och ord. Sök på nätet efter regler och spelförslag.
- **Memory**
Använd korten till olika memoryspel. Förslag på parbildning: gemen och versal, ord och bild, bild och versal, ord och gemen.
- Sätt upp lappar med ord på olika föremål i rummet.
- Använd digitala verktyg för att träna bokstäver, ordbilder och ordbildning, till exempel <https://online.seterra.com/sv/p/sebran>

LÄROPLANSKOPPLINGAR

Centralt innehåll

FÖR FÖRSKOLEKLASS

Undervisningen ska behandla följande centrala innehåll.

SPRÅK OCH KOMMUNIKATION

- Teckenspråkets handformer, bokstäver och andra symboler för att förmedla budskap.
- Teckenlekar, rim, ramsor och andra ordlekar, utifrån elevens förutsättningar och behov.
- Digitala verktyg och medier för kommunikation.

Ur Kursplan – Svenska för döva och hörselskadade

Centralt innehåll

I ÅRSKURS 1 - 4

LÄSA, SKRIVA OCH SAMTALA

- Lässtrategier på text-, fras-, ord- och bokstavnivå, till exempel hur man känner igen ord i olika sammanhang och använder ledtrådar i bilder. Hur man läser och tolkar texter samt anpassar sin läsning efter textens form och innehåll.
- Handstil och att skriva på dator. Skriva bokstävers form i jämförelse med handalfabetet.
- Alfabetet och alfabetisk ordning.
- Språkets struktur med stor och liten bokstav, punkt och frågetecken, samt stavningsregler för vanligt förekommande ord i elevnära texter.

TVÅSPRÅKIGHET

- Likheter och olikheter mellan skrivet språk, talat språk och teckenspråk.
- Likheter och olikheter i hur texter byggs upp på svenska och på teckenspråk. Hur fraser, satser och stycken ser ut.
- Strategier för att som döv eller hörselskadad hantera vardagliga situationer i skola, familj och närsamhälle.